

אגיש מקע ווארט

גליון תשע"ח פרשת לך לך ח' חשון תשפ"ה

אגדה ובקיאות

לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך [י"ב א']

יש מעשה מפעים ועמוק מאין כמוהו ממרן בעל החפץ חיים צוק"ל, מעשה המבאר ומבהיר לכולנו פרק או שניים בחינוך הילדים, פרק מבית היוצר הפרטי של מרן זצ"ל.

היה זה באותם ימים בהם בתו של הח"ח (שנישאה לחתנו ר' צבי הירש לוינסון שהיה יד ימינו בשיבת ראדין) התגוררה בביתו, והנה באחד החגים הח"ח ראה את בתו מתפללת בדבקות מתוך סידור חדש ויפה. לאחר שסיימה את התפילה, פנה אליה הח"ח בשאלה: בתי מאין לך סידור זה? אמרה לו בתו שביקשה מבעלה שיקנה לה, כמנהג הכלות שמקבלות מבעליהן סידור חדש. הח"ח התבונן לרגע ואמר: אבקש ממך להחזיר את הסידור החדש לחנות, ולהמשיך להתפלל בסידור הפשוט.

לתמיהתה "הלא כל הכלות מקבלות סידור מבעליהן ולמה אצטרך להיות שונה" הסביר לה הח"ח בנועם: בתי! הינך צריכה לדעת שאינך כ"שאר-העולם", אמנם זה רק "סידור", אך צריכה את לדעת שסידור זה יקר, וכדי לקנותו על בעלך להשיג פרוטות נוספות, דבר שעלול להביאו להיות טרוד בלימודו וח"ו הוא עלול לאבד זמן בעבור זה.. אינך יכולה להרשות לעצמך לקחת סיכון שכזה, ביתך הוא בית שמגדלים בו "גדולי תורה" ולכך נדרשת זהירות יתירה...

כהנה וכהנה נשמעו כסדר, סיפורים בביתם של גדולי-הדור. הזהירות וההקפדה היתירה שלא להיסחף כקוצו של יוד אחרי מנהגי העולם, היה חזר בליבם ובאורחותיהם.

השבוע אנו קוראים על הניסיון השני מבין עשרת הניסיונות שנתנסה אברהם אבינו, הקב"ה פותח ואומר לאברהם "לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך וגו'.

אין ספק שאם מתבוננים לעומק בניסיון הזה וכן בשאר הניסיונות אנו מבינים מהר מאוד, שאין טעם לקב"ה סתם לטלטל את אברהם רק כדי לבדוק אם הוא שומע בקולו והולך בדרכיו. יש לכך דרכים נוספות ואף פשוטות יותר, באותה מידה היה אפשר לבקש מאברהם להעפיל להר הגדול ביותר, ולבדוק האם עושה זאת בחפץ לב.

מעבר לכך הקב"ה "בוחר ליבות" ויודע את מחשבות בני אדם.... אין ספק שטהרת ליבו של אברהם זהרה לפניו?

אלא שהקב"ה שיעד את אברהם ל"גדול האומה" סולל לו ע"י הניסיונות את הדרך המובילה לפסגה, וע"י כל ניסיון וניסיון הוא מצרף ומסגסג את אישיותו של אברהם.

מטרת ה"לך-לך" הינה לשבור את המוסכמות ולבטל את המנהגים הפשוטים או המובנים מאליהם שקיבלנו בבית אבינו, בארצנו, ובמולדתנו.. כי כדי להיות "גדול" ולחשוב כגדול חייבים להתנתק מה"עולם".

על חנה אם-שמואל מובא בפסוק, שקראתו שמואל "כי מה שאלתי". אף שהאווירה ברחוב באותם הימים הייתה לקרוא לנו-לדים "שמואל", כפי שמובא במדרש: "בת-קול הייתה יוצאת בכל יום ואמרת עתיד לצאת צדיק גדול ושמו שמואל, מיד כל אישה שהיתה יולדת הייתה קוראה לבנה שמואל".

חנה - שלא כדרך כולם - קראה לבנה "שמואל" מסיבה עמוקה יותר, "חנה" כבר מרגע לידת בנה רצתה בכל מאודה לגדל בן שיהיה גדול בתורה, וביטאה זאת ע"י השם שמואל, רק באופן הזה הובטח לה שבנה יאיר את עיני העולם.

[המלקט]

ואברכה מברכך ומקללך אור (יב, ג)

נשים לב לכך ששינתה התורה ולא נקטה "ומקללך אקלל", באותה הלשון שנקטה "ואברכה מברכך". בכל עת שהיה רבי שמואל עובר בשוק המקומי, היו נשמעות קללות רמות לעברו. אחד המוכרים, גוי שונא ישראל, נהג להדר בהלכה שעשו שונא ליעקב וכל יהודי שעבר שם היה זוכה ממנו לעיניים בורקות משי-טמה. יוצא מן הכלל, לרעה, היה רבי שמואל הנגיד, שחי בספרד לפני כאלף שנה. רבי שמואל הצטיין בפקחות יתירה, טוב לב וחר שי מסחר ופוליטיקה יוצאים מן הכלל. חבוס בן מאכסן, שליטה של גרנדה, חיבב אותו מאוד וקידם אותו בתפקידים הפוליטיים, כשהוא מכהן כשר צבא ולאחר מכן כשר האוצר. לשיא הגיע כאשר נתמנה לשמש כוזיר, המשרה הכי קרובה לדרגת המור של. כאשר עבר רבי שמואל בשוק, שפך הגוי על ראשו את הגרו-עים שבגידופים, אולם רבי שמואל שעשיר היה בתורה לא פחות מעושרו הגשמי, שתק ולא ענה דבר. באחת הפעמים התלווה רבי שמואל אל מושל גרנדה, כאשר זה האחרון איווה לרדת לשוק ולראות את נתיניו מקרוב. הגוי שראה מרחוק את דמותו של רבי שמואל, לא דקדק להסתכל מי פוסע לצידו, הוא נעמד בפתח החנות ובקולו הרעים על רבי שמואל עלבונות ונאצות. המושל נחרד. אך בראותו את רבי שמואל שותק, חרה אפו שבעתים: "כך הוא עושה תמיד?" רבי שמואל הנהן לאישור בענווה. הפקודה נורתה מפי המושל הנזעם: "כרות את לשונו הרעה לאלתר". רבי שמואל הנהן שוב לאישור והמושל המשיך בדרכו. רבי שמואל הורה לאנשיו לברר למי חייב הסוחר כספים, הוא שילם מכספו את כל חובותיו ושלח אל ביתו מדי שבוע תבואה ופירות, את

לדברך הראשונים, שאמרת באזני כל העם שאיך הוא. ואיני מאמין לדברך האחרונים.

על כן הביא עליו הקב"ה נגעים, "על דבר שרי", על הדברים אשר דברה שרה ואמרה לו, והוא לא שמע לה. ומה היה דיבורה? "אשת אברם", שאשתו של אברהם היא, ולא אחותו.

(כלי יקר)

"לו ישמעאל יחיה לפניך (יז, יח)

פרש"י ביראתך, ומפרשי רש"י הקשו דהלא איתא (בברכות לג, ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שענין הבחירה בטוב או ברע מסור ביד האדם ולא בידי שמים, וא"כ היאך שייך תפילה על יראת שמים, וצ"ע.

ונראה בזה, דהנה איתא (בברכות י, א) שר"מ התפלל על הבריוני שישבו בתשובה וחזרו בתשובה, והקשה המהרש"א דהלא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ובשלמא תפילה על עצמו מהני, כיון שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו כמבואר במכות (י, ב), וכן בכל תפילה שאומרים והחזירנו בתשובה שלמה לפניך שכולל את עצמו בתפילתו, אך צ"ע מה שייך בזה תפילה על חבירו.

וכתב רבי חיים קנייבסקי שליט"א ליישב ע"פ מש"כ בחזו"א סוף או"ח שיכול אדם להכריח את חבירו על קיום המצוה ואין בכך ביטול הבחירה, כיון דהמעשה עושה בבחירה וכל ישראל כאיש אחד והדבר מתייחס אל הברואים, וממילא אף תפילה שייך על יראת שמים כיון שהסיוע משמים בא ע"י תפילת נברא עכ"ד החזו"א, ולפ"ז שפיר אפשר להתפלל על חבירו אף בעניני יראת שמים כמו שיכול לכפות את חבירו ואין בכך ביטול הבחירה, עכ"ד (ובאגרו"מ או"ח ח"ד סי' מ' סקי"ג נחלק על שיטת החזו"א).

עוד יש לומר, דהנה רבי יצחק זאב ביאר מה דכתיב בחרבי ובקשתי ובתרגום בצלותי ובבעותי, כי החרב החדה יש בעצמותה כח ההריגה, ואף בלא כח גברא, ואילו החץ אין בו בעצמו כח ההריגה אלא ע"י מתי-חתו של כח גברא על הקשת יש בו כח להרוג, ומעתה ביאר דתפילה שתיקנו אנשי כה"ג הרי שהתפילה בעצמה יש בה סגולה וכח להתקבל, ואילו בקשות ותחינות משולות לחץ שענין קבלת התפילה בשמים תלוי בכחו וצדקותו של המתפלל.

ומעתה יש לומר שר"מ התפלל עליהם בתפילה הקבועה שתיקנו אנשי כנה"ג, ובזה שפיר שייך תפילה אף בעניני יראת שמים הואיל ויש בה כח מצד עצמה, ויעוין בגליון הש"ס שצ"י לדברי הזהור שכתב דמצוה להתפלל על הרשעים שישבו. הנה בדוקא נקט לשון תפילה, כי למש"נ שפיר שייך תפילה על עניני יראת שמים על חבירו, אך בבקשה בעלמא י"ל דאין שייך מאחר דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וכמש"נ.

ובתרגום כתב על הכתוב ולישמעאל שמעתך 'קבילית צלותך', הנה מבואר דמה שביקש אברהם על ישמעאל לו יחיה לפניך היתה בתר-רת תפילה ולא רק בקשה בעלמא אף שלא הוזכר בכתובים שהיה זה תפילה דוקא, ולמש"נ ניחא כיון דע"כ היה זה בתורת תפילה, כי בכה"ג שפיר שייך להתפלל אף על עניני יראת שמים, ועמש"נ בפרשת תול-דות (פכ"ה פכ"א).

(רבי חיים קנייבסקי שליט"א)

"ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם"

(יג, יא)

מקדם - נסע מאצל אברהם [-היינו ממזרח] והלך לו למערבו של אברם. נמצא נוסע ממזרח למערב (רש"י)

אנשי ביתו ציווה רבי שמואל לקנות מסחורתו של הסוחר גם אם אין להם צורך בה ולחלק זאת לעניים. הסוחר הגוי שהת-פלא שעדיין לא נכרתה לשונו, השתאה לנוכח הטוב שהרעיק עליו רבי שמואל הנגיד. לבו נהפך למוטב ופיו הרעיק ברכות על ראשו בכל עת שהיה עובר בשוק. חודשים חלפו והמושל נקלע שוב בלוויית רבי שמואל לשוק, הסוחר שראה את רבי שמואל החל משבחו בקול רם. המושל זקף גבה כעוסה: "הן ציוויתי אותך לכרות את לשונו מפיו". רבי שמואל התנצל: "עשיתי ככל אשר ציוויתני, אדוני. כרתי את לשונו הרעה מפיו ותחתיה שמתי לו לשון טובה..." "ומקללך אאור", מדוע לא נאמר אקללך את השאלה שואל הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב בספרו, אבל בשונה מן התירוץ שהוא מביא שם, שמעתי תירוץ אחר, אף הוא בשמו של ה"קדושת לוי": הקב"ה הבטיח לאברהם שהשונאים שלו, אלו שמקללים אותו, יזכו להארה, כאשר יוארו עיני שכלם, ייהפך לבם לטובה לאהוב את אברהם במקום לשנוא אותו. לפי"ז יובן המשכו של הכתוב: "ונברכו בך כל משפחות האדמה". שהרי אם יהיו שונאים שיקללו את אברהם ויקוללו משמים, איך יבר-כו את בניהם שיהיו כמו אברהם. אולם כאשר השונאים ייהפכו לאוהבים, כולם ירצו להתברך בבנים כמו אברהם

[מסורת].

ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל ויט אהלה

(יב, ח)

אהלה כתיב בלשון נקבה, אך נקרא אהלו בלשון זכר, בתחילה נטה את אהל אשתו ואחר כך את שלו (רש"י). אברהם אבינו הקדים לבנות את אהל אשתו, לפי שצריך לכבדה יותר מגופו (יבמות סב). לאחר פטירתו של ראש ישיבת טלז באמריקה, הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל, סיפר אחד מתלמידיו: לאחר שנתמנתי לשמש כרב שכונה, הגעתי לבית רבי הגר"מ, והצגתי בפניו בעיה מסוימת שנוצרה אצלי בשלום-הבית: מדי בוקר מבקשת ממני אשתי להוריד את פח האשפה, ואני סבור שאין בכך כבוד התורה. מה עלי לעשות?... עשה ראש הישי-בה עצמו כחושב ומהרהר בדבר התשובה שיש להשיב לשאלה קשה מעין זו, ואחר כך אמר לאברך: 'חושבני שאינך צריך להוריד את הפח'. למחרת בבוקר, נשמעות דפיקות על דלת ביתו של האברך. מה נדהמו בני הזוג לפגוש על מפתן הבית, את ראש הישיבה בכבודו ובעצמו. 'במה זכינו שכבוד הרב מגיע אלינו הבוקר?', שאלו בני הבית, והגר"מ גיפטר השיב: 'אני מתנצל על ההפרעה, רק תראו לי בבקשה היכן מונח הפח כדי שאוכל להורידו...'

(ופריו מתוק)

"וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים ואת ביתו על

דבר שרי אשת אברם" (יב, יז)

על דבר שרי אשת אברם - מדוע מדגיש הפסוק ששרי היא אשת אברם, וכי עדיין לא ידענו זאת?

ועוד יש להבין - מה פשעו ומה חטאתו של פרעה בלקחו את שרה, והרי סבור היה שהיא אחותו?

שתי השאלות הללו - כתב ה'כלי יקר' - יתורצו בתרוץ אחד: אמנם להמון העם אמרה שרה 'אחותי אני' אבל לפרעה אמרה את האמת, שהיא אשת אברם. היא חשבה, שמלך היושב על כסא דין לא יעשה עול, ולא יפגע באברם. אך פרעה הקשה את לבו, ואמר - 'מאמין אני

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

ש: האם מותר לקרוא לילד בשם אברם? הרי הגמרא בברכות (יג, א): "תני בר קפרא: כל הקורא לאברהם - אברם, עובר בעשה... רבי אליעזר אומר: עובר בלאו", וכן מובא במג"א (קנו, ב).

ת: אין איסור מפורש אבל ראוי שלא.

[כתב בשו"ת מנחת יצחק (ד, ל): "אמנם כנודע, גם אצל מדקדקים, אנו רואים שקורים לכינוי את בניהם בשם אברם לקיצור השם מאברהם, או אברמיל לשם געגועים וכיוצא בזה. והנראה לעניות דעתי בזה, דבודאי אין איסור לקרוא את בנו בשם עריסה, אברם... אבל בודאי מה שמקצרין השם, או קורין לגעגועים, בזה מכוונים רק לבניהם בעצמם, ולא לכוונה על אברהם אבינו ואין איסור בדבר".

ומובא בדרך שיחה (ח"א עמ' לב), שאמר הגר"ח קניבסקי, שבגמרא בגיטין (ג, א) יש "אברם חוזאה", ומה שכתוב בגמ' - ר"ל שהקורא לאברהם אברם עובר בעשה - זה נאמר רק על אברהם אבינו.

ש: יש לי צרות רבות ואמרו לי שזה בגלל שמי: רחל. האם לשנות?

ת: זהו שם מעולה. אין לשנות.

[וכשנשאל הגר"ח קניבסקי אותה שאלה, ענה: דברי הבל המקור לאלו החושבים כך הוא ממה שמבואר בחזקוני של- רחל לא היו ילדים כיון שהיה חסר לה האות ה"א, ולכן נתנה את בלהה, שלה היה ב' ה"א והאחד יהיה בשבילה. אבל אין זה כלום. חדא, האי מעשים בכל יום שיש ילדים לנשים הנקראות רחל, ומה גם שבגמרא (שבת קנד, ב. בכורות ג, ב. ועוד) מובא "רב מרי בר רחל" ובאבות דרבי נתן (פ"ו) איתא: "רחל אשתו של ר"ע" (דרך שיחה ח"א עמ' לד).

ש: האם אפשר לקרוא לילד נמרוד?

ת: לא קוראים ילדים על שם רשעים, ונמרוד היה רשע. אבל יש אנשים, לפני קום המדינה, שקראו לילדים בשם נמרוד, במובן שנמרוד בבריטים. א"כ, מותר במובן זה. אך למעשה לא לתת.

[סיפר הגר"ח קניבסקי, שהיה אחד שקרא לבנו בשם נמרוד, ואמר לו הרב צבי כגן ז"ל: העונש שלך יהיה שהוא יחזור בתשובה, ויתבייש מהשם שנתת לו (דרך שיחה ח"ב עמ' שטז).

מסופר על הג"ר שמחה הכהן קוק שפעם אחת לא הוזמן לברית של שכן, וכשבירר את העניין, הבין שלא הוזמן מפני שההורים נתנו לתינוק את השם נמרוד. זהו שם של רשע מובהק וברור שאסור לקרוא בשם זה. כאשר פגש הרב את השכן, אמר לו שדווקא שם זה נאה לבנו, והוא מתפלל ומייחל שהבן ימרוד במנהג הוריו וינהג כיהודי כשר לכל דבר...

איך יתכן שלוט נסע מערבה? הרי כתוב בפרוש בפסוק שאברהם אבינו היה "בין בית אל ובין העי", היינו צפונית לירושלים, ולוט עזב אותו והלך לסדום, לים המלח, ומירושלים לסדום ההליכה היא לכוון דרום מזרח, לא לכוון מערב?

מתרץ אדוננו דוד בעל הט"ז בספרו "דברי דוד" על התורה, לוט, עד כמה שהיה מושחת והפקיע את עצמו מקדמונו של עולם, כפר בהכל ולא הכיר באברהם ובאלוקיו, אך לומר לרבו בפניו: 'כבוד הרב, מאסתי בכל מה שחנכת אותי אליו, אני הולך לסדום שהיא ההפך הגמור מדרכך - עד כדי כך לא העז לוט.

מה עשה?

הוא אמר לאברהם אבינו: 'דודי האהוב, חייב אני תקופה של חיזוק, אני הולך מערבה, לעיר הקדש בני ברק, שם ישנן הרבה ישיבות'...

הוא יצא מבית אברהם ואכן פנה לכוון מערב. התקדם כמה מאות מטרים, הביט לאחוריו, וכשראה שאברהם כבר אינו רואה אותו, פנה לכוון ההפוך והגיע לסדום.

ואולי יש ראייה לפרוש זה מהמשך הפרשה. מסופר שם על מלחמת העולם הראשונה: ארבעה מלכים נגד החמשה. כדרלעמר ואמרפל, עם שנים וחצי מליון חיילים היוצאים למלחמה נגד חמש ערי סדום ועמורה. 'על הדרך' הם כבר חסלו "את הזוזים בהם ואת האימים בשהו קריתים". ואז הם הגיעו למלחמה העקרית ולקחו את חמש ערי סדום ועמורה בשבי.

והנה למרבה הפלא, אברהם אבינו לא עושה מאומה עד שלא מגיע הפליט ומבשר לו "כי נשבה לוט אחיו". ואיך יתכן שעד עכשו לא שמע על אותה מלחמת עולם ועל תוצאותיה?

התשובה ברורה: הוא ודאי שמע על המלחמה, רק הוא לא ידע שלוט נמצא בסדום, היה ברור לו שהוא ב'חיזוק' בעיר התורה, אין שום קשר בין המלחמה ללוט. עד שבא הפליט והודיעו כי נשבה לוט היושב בסדום.

(ומתוק האור)

"ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט... ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני וביןך... הפרד נא מעלי" (יג, ט-ז)

אברהם אבינו עמל במשך כל ימי חייו לקרב לדרך ה' את כל באי עולם כשהוא מגייר את האנשים, ושרה, אשתו, מגיירת את הנשים.

אם כן, נשאלת השאלה, כיצד יתכן שדוקא הוא מציע ללוט להפרד מעליו, ואינו מנסה להחזיר אותו בתשובה שלמה על הגזל של מרעה בשדות זרים?

באר רבי ראובן קרלנשטיין שליט"א, שכאשר נודע לאברהם אבינו שלוט הולך לרעות בשדות זרים הוא בקש לדעת את מניעיו, ושאלו מהי הסיבה למעשה הזה. אילו היה לוט משיב שטעמה של גנבה זו הוא משום מחסור במזומנים, היה אברהם מסתפק בשיחת מוסר ומותרת אותו לצידו, אך לוט השיב תשובה מפולפלת שבה טען כי מאחר שה' הבטיח לתת לאברהם את כל הארץ, ואין לו ילדים, הוא - לוט - היורד היחיד, וממילא מותר לו מדין ירושה לקחת ככל העולה על דעתו...

כאשר שמע אברהם אבינו את הנימוק ה'הלכתי' הזה, אמר מיד: הפרד נא מעלי! אינני מתעסק עם 'צדיקים', אלא אך ורק עם גויים, הרוצים באמת לקבל את דבר ה'!

(רבי ראובן קרלנשטיין)

תסתובבו בכל העולם כולו ולא תמצאו אחד שאין לו בעיות, לא תגלו מי שלא סוּחב על גבו צער או יסורין. תושבי הארצות והיבשות ממזרח שמש עד מבואו - עם בעיות ויסורין, - **"אמר רבי אלכסנדר אין לך אדם בלי יסורין!"** (בראשית רבה פ"ב) - זו תמונת העולם! וכי אני, ר' יענק'ב גלינסקי אומר לכם את הדבר הנורא הזה? המדרש אומר זאת. אם תדפקו בכל דלת שאתם מוצאים לנכון, ודיירי הבית יסכימו לדבר איתכם, תגלו זאת במוחש כי העולם טעון יסורים - בחוץ או בחדרי חדרים, סוד זה ידעו חז"ל בלי לנקוש על הדלתות - "אין לך אדם בלא יסורין!"

אם כן רבותי, מה עושים?

אגלה לכם. וגם זה סוד נפלא.

כידוע, מי ששינוי כואבות לו מאד - לא נרדם כל הלילה, מי שהראש כואב לו חזק - אינו יכול להרדם בלילה. וגם הלומד תורה כל הלילה - לא ישן כל הלילה. אם כן, אם נגזר על פלוני אלמוני, למשל, לא לישון בלילות, אין לו חובה להמתין לכאב ראש או כאב נורא אחר, שילמד משניות, גמרא או 'צאנה וראנה' בשעות הלילה וגמרנו... מי אמר, שאת סאת היסורין הוא חייב לרכוש מכאב ראש או שיניים!...

כך מפורש במדרש. במקום אחר:

"אמר רב ביסנא אין לך אדם בעולם בלא יסורים, חושש בשינוי אינו יכול לישון, בעינו אינו יכול לישון, יגע בתורה אינו ישן, זה זה ער - הוי אשרי הגבר אשר תיסרנו קה ומתורתך תלמדנו" (ילקוט עקב רמז תת"נ). ובבראשית רבה פ"ב ג"כ אמר רב אלכסנדר **"אשריו לאדם שיסורין באים עליו מן התורה שנאמר ומתורתך תלמדנו"**. כלומר: דע לך, ישנה אפשרות נפלאה - להחליף את היסורין.

כי גם אם באמת אין אפשרות להיפטר מהיסורים - יכולים להמיר אותם.

לא ידוע לנו מי גילה את הדבר לאליעזר עבד אברהם אע"ה, אבל זה ממש מה שהוא עשה:

כידוע, בשעה שנח שתה יין, בנו חם עשה מה שעשה. "יש אומרים סירסו יש אומרים ריבעו" (סנהדרין דף ע' והובא כאן ברש"י). כשנח הקיץ מיינו וראה מה שעשו לו, קילל את בנו הרביעי של חם - כנען - "ארור כנען". קללה לדורותיו של כנען.

אליעזר עבד אברהם היה נכד של הנכד של נח (נכד של כנען), וכדברי חכמינו "אליעזר זה כנען". במשפחה ידעו וידע אליעזר שהסבא נח - העניש אותם בקללה, וגם הוא, אליעזר נכלל ב"ארור כנען", מה עשה? אליעזר התנהג בחכמה.

הוא אמר לעצמו: בין כך ובין כך אני ארור, מאומה לא יועיל לי, ועתה מה יקרה? ביום בהיר אחד אני אמצא את עצמי נמכר לאיזה כושי שיבוא לשוק וירכוש אותי לעבד, ומאותו יום אעבוד כל חיי בחצרותיהם של אנשים מגושמים, אם כן אלך מרצוני אצל אברהם!...

כתיב (משלי יז) **"עבד משכיל ימשול בנ מביש ובתוך אחים יחלק נחלה - עבד משכיל זה אליעזר, ומה השכלתו, אמר, כבר קללתו של אותו האיש בידו, שמא יבוא כושי אחד או ברבר אחד וישתעבד בי מוטב לי להשתעבד בבית הזה ולא בבית אחר"** (בראשית רבה פ"ס).

שמעתם איך אומרים חז"ל "עבד משכיל!" - שהתנהג בהשכלה גבוהה: - "אם לסבול, לסבול אצל אברהם". ואתם מבינים לבד שעם פיקחות זו זכה אליעזר להכל - "דמשק אליעזר דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים", אליעזר נה' ראש ישיבה בישיבתו של אברהם אבינו, באותה ישיבה שהרמב"ם אומר שהיו בה רבבות תלמידים.

אם כבר להתיישר בעולם, אז כדאי כבר לסבול בשביל תורה, למען שבת ובשביל טהרת המשפחה. כי בין כך ובין כך לכל אחד יש את מנת

אספר לכם סיפור ששמעתי בילדותי מדרשן גדול. תייר אחד בא לנמל הגדול של צרפת, וראה ספינות ענק שפורקות סחורה וטוענות סחורה אחרת תחתיהן. הוא עמד מרותק ונהנה מאד מהמראה, כעבור שעה ארוכה הבחין לפתע בספינה אחת טעונה באבנים העומדת להפליג.

הוא השתומם: "אבנים!?"

לאחר קבלת רשות, ניגש לרב החובל של ספינת האבנים ושאל: "אדוני תסביר לי, ירקות מובן - מייצאים ירקות מצרפת למדינה אחרת, כיון שכאן הם זולים יותר. גם בגדים אני מבין שכדאי לייצא מצרפת לאמריקה. כמו כן הספינה העמוסה ביינות, גם היא משרתת את המטרה - לשווק את היין הצרפתי המשובח מעבר לים. אבל אבנים בספינתך לשם מה באים, וכי חסר שם אבנים באמריקה או בכל מקום אחר?" וחיוך רחב התפשט על פניו.

"שאלת שאלה טובה, ואענה לך" השיב לו רב החובל:

ספינה העושה את דרכה בים הגדול, חייבת לטעון בקירבה משא. ללא משא היא מסתכנת באיבוד שיווי המשקל ועוד, כי שביליה במים רבים סערות וטלטולי דרך, לכן, ספינה היוצאת מכל נמל שהוא יש בה סחורה כבידת משקל, הנה: בספינת העוגנת כאן ממול יש פירות. היא תצא מכאן עמוסה, תפרוק שם את התפוחים, ותשוב לכאן עם מוצרי עור, נעליים ותיקים תחתיהם (סחורה תחת סחורה). בספינה השנייה ארוזים בגדים, היא תפליג לתורכיה ותשוב לכאן בעוד כחודש עם מוצרי מזון. אבל בקשר לספינה שאתה שואל עליה, יש לנו בעיה: היא חייבת להפליג לדרכה לייבא סחורה, אך אין לה מה לפרוק שם, וכיון שהיא נאלצת לצאת להביא סחורה מאמריקה, איך תפליג לים ריקה? - לכן מטעינים בה אבנים.

"תדע לך תייר נכבד" רב החובל הגביה את קולו וצעק, בחיוך: **"אם אתה לא לוקח סחורה, אתה סוּחב אבנים!"**...

שמעתם משפט חכם? משפט נוקב. הרימוהו, טלו משפט זה בחיכם כי שביליו במים רבים:

אדם חושב שיברח מהתורה, מהמצוות, ואז יהיה לו יותר קל. לא, לא! יטעינו בו אבנים חלילה... לא נמלטים מטרחות ויסורים. ו"אשריו מי שיסורין באים עליו מן התורה שנאמר ומתורתך תלמדנו".

ישנם עוד בני אדם העושים תוכניות לברוח מהתורה, בשכל עקום: כאותו עגלון שנכנס לבוץ עמוק וחשב לעצמו "איך אני יכול להקל על משקל העגלה הכבידה כדי שתשתחרר מהבוץ", הרהר, ומיד (קפץ על המציאה כביכול) זרק החוצה את הטלית והתפילין להקל על המשקל... אח"כ כשראה שהעצה לא פתרה את הבעיה והעגלה עודנה בתוך הבוץ, הוריד את הגלגלים השוקעים בבוץ... כך בני אדם עושים תוכניות להקל על עצמם. דבר ראשון הם זורקים את המצוות וחושבים שכך יהיו להם חיים שלווים יותר, מאושרים יותר. הם טועים.

עוד מילה אחת אומר לכם ואסיים: אף אחד לא אומר שלא סובלים מעט או הרבה, בשביל התורה, אבל כפי שאומר ה"חובת הלבבות": מי לא שמח לתת פרוטות של נחושות ולקבל דינרי זהב תמורתם. אין לנו מושג כמה האדם מקבל בשביל העמל של מצווה, עמל של תורה - אם הוא בא מהעבודה עייף ובכל זאת רגליו הולכות לשיעורים. "תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי" - כשלמדתי תורה ושרבתי את יצרי.

הקדוש ברוך הוא מתחשב עם כל קושי שאדם עומד בו, והוא, ה' יתברך יודע הכל "כי ידעתי את מכאוביו", ידועים לו הנסיונות, וידועים לו היסורין ו"אשרי מי שיסורין באים לו מן התורה".

(להגיד)